

Contributia cronicarilor la dezvoltarea prozei literare romanesti

Umanismul Romanesc

In letopisete, anale, cronici sau cronografe se gasesc primele rudimente ale literaturii romane originale, naratiuni, caracterizari sau portrete, tablouri si descriptii, reflectii si atitudini morale, primele exercitii de compunere in limba vie a poporului.

Istoriografia in limba romana s-a nascut odata cu ridicarea noii boierimi, la sfarsitul secolului al XVI-lea si inceputul secolului al XVII-lea, in urma parasirii limbii slavone si ca o consecinta a tendintei boierimii de a subordona puterea domneasca si a intemeia statul feudal nobiliar. Un rol insemnat in dezvoltarea istoriografiei, mai ales a celei moldovene, l-a jucat umanismul tarziu al scolilor iezuite din Polonia, cunoscut de cronicari direct, ca elevi. Umanismul tarziu afecteaza conceptia cronicarilor in ceea ce priveste rolul educativ al istoriei, rolul personalitatii in istorie (ei sunt partizanii teoriei ca istoria o fac eroii), conceptul de glorie (cronicarii cred ca razboaiele sunt purtate de monarhi in scopul ilustrarii numelui lor).

Aparitia ideii romanitatii poporului roman si a latinitatii limbii sale, ca si aceea a originii comune a tuturor romanilor trebuie pusa, de asemenea, pe seama inflentei umanismului, a studiului limbii latine si a autorilor clasici. Umanismul a influentat nu mai putin stilul cronicarilor, oferindu-le modele de intocmire si redactare a cronicilor lor. Alte idei, ca, de pilda, cea despre originea divina a monarhiei, vin din mentalitatea religioasa feudala, dar, lucru demn de subliniat, cronicarii, boieri patrioti, blestema dominatia turceasca visand scuturarea jugului prin actiunea unita a popoarelor crestine.

In literatura istorica medievala romaneasca s-au afirmat personalitati de talent indiscutabil, fiecare cu stilul sau. Intaii nostri prozatori sunt GRIGORE URECHE, MIRON COSTIN, ION NECULCE, CONSTANTIN CANTACUZINO, RADU POPESCU.

GRIGORE URECHE (1590-1647) a scris "Letopisetul Tarii Moldovei de cand s-a descalecat tara si de cursul anilor si de viata domnitorilor de la Dragos Voda pana la Aaron Voda"(1359-1594) ca "sa ramaie feciorlor si nepotilor, sa le fie de invatatura, despre cele rele sa se fereasca si sa socoteasca, iara despre cele bune sa urmeze si sa invete si sa se indrepteze". Cronică are scop instructiv si educativ. Ea vrea sa lase urmasilor pagini adevarate sin istiria Moldovei, dar sa-i si educe pentru activitatile lor viitoare. Pentru aceasta, Grigore Ureche s-a documentat, cercetand atat cronici straine, cat si romanesti. Intre izvoarele cele mai importante folosite, se afla o cronica polona a lui Joachim Bielski, o cosmografie latina a lui de Gerard Mercator, letopisetele moldovene de pana atunci scrise in slavoneste si, se pare, un letopiset romanesc - astazi pierdut - datorat contemporanului sau Eustatie Logofatul. A folosit, de asemenea, amintirile tatalui sau Nestor, ca si pe acelea ale unor boieri mai batrani.

Referate

Referate, Comentarii, Eseuri, Caracterizari
<http://referatenoi.ro>

Opera lui Grigore Ureche e precedata de o "Predoslovie catre cititor" in care sunt evidentiatae intentiile cronicarului moldovean.

Perioada reprezentata in cronica este indelungata si framantata istoric de nenumarate lupte, intrigi, ucideri. Cronicarul nu ignora nici valoarea legendei despre intemeierea Moldovei, cand Dragos-Voda, ajutat de catelusa Molda, stabileste inceputurile tarii pe acele meleaguri. Neamul Musatinilor ocupa un spatiu insemnat in cronica lui Grigore Ureche, dar cronicarul se opreste in special asupra domniei lui Stefan cel Mare, prezentata aici ca un simbol de libertate si dreptate nationala.

Prezentand domnia lui Stefan cel Mare, Grigore Ureche realizeaza si primul portret al domnitorului moldovean: "Fost-au acest Stefan Voda un om nu mare de statu, manios si de graba varsatoriu de sange nevinovat; de multe ori la ospete omoraia fara giudet. Amintrelea era om intreg la fire, nelenesu, si lucrul sau stia a-l acoperi, si unde nu gandeai, acolo il aflai. La lucruri de razboaie mester; unde era nevoie, insusi se varaia, ca vazandu-l ai sai, sa nu indarapteze, si pentru aceia raru razboiu de nu biruia. Si unde il biruia altii, nu pierdea nadejde, ca stiindu-sa cazut gios, sa radica de-asupra biruitorilor". Dintre bataliile purtate de Stefan cel Mare cu turcii, o atentie deosebita acorda cronicarul luptei de la Podul Inalt (1475).

Demna de remarcat la Ureche este mai ales conciziunea in ilustratiile cu caracter portretistic, ca si in cateva descrieri, realizate in cuvinte sintetice, elipsa verbului de legatura si punerea inainte a negatiei lasand impresia de sapatura in piatra: "fost-au", "nu mare", "nelenesu", "la lucruri de razboaie mester". Sau despre Bogdan cel "grozavu", urmasul la tron al lui Stefan: "nu in betii, nici in ospetii petrecea, ci ca un stejar in toate partile priveghea". Or Bogdan, fiul Lapusneanului: "Nici de carte era prost, la calarie sprinten, cu sulita la halca nu prea lesne avea potrivnic". Unde lucrul se potriveste, se apeleaza la proverbe: lacomia turcilor e sac fara fund, viclenia si ipocrizia lui Ilias Rares Turcitul il face sa semene "pe dinafara pom in florit, iara pe dinauntru un lac imputit", tatarii prada tot mai des pe poloni, asemenea lupilor care "cara in toate zilele de grumaji oile", pentru ca "umbla la dansii ca la sita" etc.

Calamitatile naturii sunt insenmate scurt si batraneste, puse alaturi de evenimentele istorice: "fost-au in acel an iarna grea si geroasa de piereau hieile pen paduri" (cand a murit Stefan cel Mare). In vremea lui Petru Schiopul a fost seceta mare. Tabloul, sintetic, e o stampa sumara, epico-simbolica: "Copacii au sacat de sacaciune; dobitoacele nu aveau ce paste vara, ce le-au fost dat daramand frunza; si atata prav au fost, ca sr stringea troiene de pulbere. Iar despre toamna s-au pornit ploi si au crescut mohoara, si dintre-acele si a fost prinzand foamea saracimea".

Daca viata interna a Moldovei ilustreaza relatiile dintre domnitori si boieri, viata de la curtea domneasca, politica externa a tarii este determinata de asezarea ei in "calea raotatilor", din care cauza "de multe ori se facea razboaie ca sa sa apere tara si pamantul sau", pradata si arsa de tatar si de turci, bantuita de "foamete mare si lacuste multe". Grigore Ureche semnaleaza pericolul expansiunii otomane, care "ca o negura acopera lumea", precum si lacomia sultanilor este "ca sacul fara fund". Grigore Ureche ii lauda pe boierii cu dragoste de tara, ale caror trasaturi definitorii sunt vitejia si spiritul de sacrificiu puse in slujba tarii.

Referate

Referate, Comentarii, Eseuri, Caracterizari
<http://referatenoi.ro>

Grigore Ureche are in letopisetul sau un capitol intitulat "Pentru limba noastra moldoveneasca". Aratand ca "de la Ram ne tragem", subliniaza ca in limba romana multe cuvinte sunt de origine latina si face exemplificari numeroase. Cu indreptatire observa ca apar si unele cuvinte imprumutate de la vecini. Observatia asupra latinitatii limbii romane e facuta simplu, pe intelesul tuturor, prin citarea unor etimologii care ii stteau la indemana: "Ce fiindu tara mai de apoi ca la o slobozie, de primprejur venindu si discalicandu, din limbile lor s-au amestecat a noastra: de la ramleni, cle ce zicem latina, paine, ei zic panis, carne, ei zic caro, gaina, ei zic galena, muiaria, mulier, fameia, femina, parinte, pater, al nostru, noster si altele, multe din limba latineasca, ca de ne-am socoti pre amanuntu, toate cuvintele le-am intelege". Tot asa constatarea ca romanii sunt de un neam: "cati se afla locuitori in Tara Ungureasca si la Ardeal si la Maramoros, de la un loc sunt cu moldovenii si toti de la Ram se trag". Afirmitiile facute despre originea poporului roman nu sunt facute intamplator, ci pe baza unui studiu si a unei documentatii stiintifice.

Grigore Ureche e un narator fara podoabe retorice, sobru, exceland mai ales in observatia morala, in schitarea din cateva linii a unui portret sau in prezentarea unor tablouri simple, asemanatoare gravurilor sau stampelor, ori in reproducerea cuvintelor memorabile care definesc un erou, de pilda a faimoaselor cuvinte rostite de voievodul Alexandru Lapusneanu cand vine sa ia tronul impotriva boierilor: "De nu ma vor, eu ii voi pre ei si de nu ma iubesc, eu ii iubescu pre dansii" sau cuvintele aceluiasi pe patul de moarte, cand adversarii voiau sa-l calugareasca cu forta: "zic sa fie zis ca de sa va scula, va popi si el pre unii".

Notatiile lui Grigore Ureche din "Letopisetul Tarii Moldovei..." sunt atat de agere in formularea lor laconica, incat scriitorii de mai tarziu care s-au inspirat din opera lui n-au avut de schimbat nimic si n-au avut nevoie decat de putine adaosuri: Constantin Neguzzi in nuvela " Alexandru Lapusneanu", Vasile Alecsandri in drama "Despot -Voda", Delavrancea in trilogia "Apus de soare", "Viforul", "Luceafarul", Mihail Sadoveanu in "Viata lui Stefan cel Mare", "Soimii" si "Nicoara Potcoava". Grigore Ureche a fost comparat, pentru sobrietatea stilului, cu istoricul latin Tacitus.

MIRON COSTIN (1633-1691), comparat la randul sau cu istoricul latin Titus Livius, e un povestitor evoluat, cumoscator al procedeelelor naratiunii istorice. "Letopisetul Tarii Moldovei de la Aaron -Voda incoace, de unde este parasitu de Ureche, vornicul de Tara-de-Giosu, scosu de Miron Costinu, vornicul de Tara-de-Giosu..." este, nici vorba, intai de toate, un document asupra perioadei 1594-1661, cu atat mai pretios, cu cat este unicul, dar cronica este departe de a ramane un simplu document. Miron Costin nu se margineste sa relateze fapte bazate pe istorii straine, ci pune la contributie mai ales memoria vie oamenilor, marturia contemporanilor si, adesea, calitatea sa de actor implicat in desfasurarea evenimentelor. Cronica lui Miron Costin este, in cea mai mare parte, o scriere memorialistica in care participarea autorului se face simtita la tot pasul, psihologic, afectiv, liric: "O! Moldova!- reflecteaza la un moment dat cronicarul patriot- di ar hi domnii tai, carii stapanescu in tine, toti intelepti, inca n-ai peri ase lesne. Ce domniile nestiutoare randul tau si lacome santu pricine peirei tale. Ca nu cauta sa agonesasca sie nume bun ceva la tara, ce cauta desfranati numai in avutie sa stranga, carea apoi totus sa rasipeste si inca si cu primejdii casele lor, ca blastemul saracilor, cum sa dzice nu cade pre cpoaci, cat de tarziu."

Referate

Referate, Comentarii, Eseuri, Caracterizari
<http://referatenoi.ro>

Nu putem sa nu remarcam totusi obiectivitatea istoricului: "eu voi da sama de a mele cate scriu". Conceptiile filozofice si politice sunt aceleasi ca ale inaintasului a carui osteneala Costin o apreciaza superlativ. Insa Miron Costin, semn al contactului cu stoicii, direct sau prin intermediul unor sciitori polonezi, cum ar fi contemporanul sau Stanislas Heraklius Luomirski, martor, in sfarsit al caderii tot mai adanci a tarii sub puterea turceasca, cat si la luptele interne care macinau Polonia pe atunci, este mai scptic.

Nici talentul si nici cultura nu i-au lipsit acstui mare moldovean, contemporan cu Descartes, Boileau, Salvdor Rosa si Tassoni, dar imprejurarile erau mai mult decat ostile crearii unei culturi. Singur observa ca "nu sunt vremile subt carma omului, ci bietul om subt vremi", ca pentru a scie "gand slobod si fara valuri trebuieste" si ca, in asfarsit, "sosira aceste vremi de acmu, de nu stam de scrisori, ce de grijisi suspinuri". O clipa cugetul conicarului se indoieste chiar daca nu cumva Dumnezeu va fi hotarat "tenchiu" si sfarsit neamului. Insa iubirea de tara il indeamna sa insemne faptele istorice la care asista. Scopul lui era practic moralizator: "ca letopisetele nu sunt numai sa le citeasca omul, sa stie ce au fost in vremi trecute, ce mai mult sa fie de invatatura ce este bine si ce este rau si de ce sa se fereasca".

Memorabile sunt paginile consacrate domniilor lui Vasile Lupu si Gheorghe Stefan. Obiectivitatea istoricului se imbina cu pana romanticului cand relateaza, de pilda, nunta domnitei Ruxandra, fiica lui Vasile Lupu, cu Tmus, fiul hatmanului cazacesc Bogdan Hmielnitki. Observatia este patrunzatoare :cazacia sunt neciopliti in comparatie cu moldovenii veniti in contact cu manierele levantului; Timus si ai lui i se par boierului abia iesiti din taranie; Vasile Lupu facea o casatorie din calcule politice si se vedea ca "cu greu suspina si-si frangea mainile de ginere ca acesta". Timus are educat ca un razboinic aspru cu "hiera de hiara" si da cu fierul pe negandite, incat "Bohul polcovnicul cu mana legata de rana de sabie, facuta de Timus, imbla ca fara sine". Dupa cum se vede, Miron Costin este un excelent anecdotist, anticipand pe Neculce, marele maestru al genului. Cruzimea lui Stefan Tomsa II care tine pe langa el un calau "piezator de oameni", ambitia nebuneasca a Elisabetei Movila de a pastra tronul tarii pentru fiul ei nevarstnic, pedepsita umilitor de turci, pefidia lui Gaspar Gratiani si incercarea sa de omor dejucata de victima, credulitatea lui Vasile Lupu si ipocrizia sfetnicului sau, Gheirghe Stefan, impulsivitatea lui Timus Hmielnitki, ginerele lui Vasile Lupu, nesabuinta lui Grigore Ghica sunt numai cateva din trasaturile de caracter ale unor eroi reali, puse in lumina, epic, de cronicar. Mai toate sunt retratate de scriitorii urmasori in nuvele, drame sau romane istorice, mai ales de Mihail Sadoveanu in "Neamul Soimarestilor" si "Nunta domnitei Ruxandra" si de multi altii.

Miron Costin are o viziune mult mai cuprinzatoare asupra evenimentelor istorice vazute in ansamblul conexiunii lor. Portretele sunt trasate in cateva linii rezezi si proiectate pe fundalul vremii: Gheorghe Stefan era "om deplin, hire adanca, cat poti dzice ca nasc si Moldova oameni", desi personajul nu e crutat atunci cand e pus sa unelteasca rsturnarea lui Vasile Lupu si sa se razbune in chipul obisnuit al epocii. Tipic este portretul parcalabului Stefan de la Soroca, bizuit pe antiteza dintre intelect si aspectul fizic, un om de o mare intelepciune: "iara la statul trupului era garbov, ghebos si la cap cucuiat, cat puteai zice ca este adevarat Esop la chip". Adesea situatiile

Referate

Referate, Comentarii, Eseuri, Caracterizari
<http://referatenoi.ro>

sunt rezumate printr-o maxma: "lupul parul schimba, iar nu hirea", "razboaiele in clipala ochiului stau", "cine pira de glont de tun tot era de fulger sa piara", "cela ce se ineaca se apuca de sabie cu mana goala"etc. Comparatiile clasice, de tipul celor homerice, sunt aduse sa moralizeze mult istoria. Fraza este ampla, acordata de gandul filozofic. Iata, de pilda, narirea slavei lui Vasile Lupu: Precum muntii cei inalti si malurile cele nalte, cand se naruiesc de vreo parte, pre cat sunt da inalti, pre atata urat fac cand sa oboara, asa si casele cele inalte si intemeiate cu indelungate vremi cu mare rasipa purceg la cadere cand cad".

Des citata descriere a invaziei lacustelor denota puterea de evocare a unui tablou negru, strabatut de fiorul sfarsitului de lume: "Numai ce vadzuram despre amiadzi un nour, cum se ridica departe de ceri, un nour sau o negura. Ne-am gandit ca vine o furtuna cu ploaie, deodata, pana ne-am tampinat nourul de lacuste, cum vine o oaste stol. In loc ni s-a lluat soarele de desimea mustelor. Ceale ce zburu mai sus, ca de trei sau patru sulite nu era mai sus, iara carile era mai gios, de un stat de om sa ridica oarece mai sus, iara multe zburu alaturea cu omul fara siala de sunet, de ceva. Se radica in sus de la om o bucata mare de ceia poiata si asa mergea deasupra pamantului, ca de doi coti, pana in trei sulite in sus, tot intr-o desime si intr-un chip. Un stol tineu un ceas bun si daca trecea acela stol, la un ceas si giumatate sosea altul si asa, stol dupa stol, cat tineu de la apranz pana indasara" .

O mica teorie asupra simturilor omenesti, prima de acst fel in istoria literaturii romane, asezata la locul potrivit in cronica, spre a argumenta temeinic calitatea de martor ocular al evenimentelor, este facuta cu mare metoda si pe intelesul tuturor: "Den cincii simturi ce are omul, anume vederea, audzul, mirosul, gustul si pipaitul, mai adevarat de toate simturi este vederea, ca prin audz, cate aude omul nu poate asedza deplin gandul... Iara vederea singura din toate asadza intr-adevar gandul nostru si ce sa vede cu ochii nu incape sa fie indiala in cunostinta".

S-a spus si s-a demonstrat ca Miron Costin isi supravegheaza stilul, in sensul ca e atent la sintaxa latina si incearca, pe cat posibil, a mladia limba romana pe tipare mai carturaresti. Adesea insa scriitorul scrie foarte poular, ca omul cu griji multe, interesat a nu lasa nimic neinsemnat din ceea ce crede el ca trebuie sa se stie de catre urmasi. Vremurile erau dintre cele mai tulburi, dar, pe de alta prte, incearca a filozofa in sens crestian. Peste toate pluteste o amaraciune greu de definit si ceea ce ne spune cronicarul ramane mult mai interesant decat stilul, cum nu va fi cazul lui Neculce.

Vazuta asa, cronica lui Costin marturiseste peste veacuri drama unui om si a unui popor, pe spinarea caruia se taseau intrigi dintre cele mai incalcite, ambitii de domnie, pofta de imbogatire, dispute intre diferitele puteri militare si politice, romanesti ori straine. Iubirea de tara a cronicarului apare cu atat mai puternica, cu cat Miron Costin se abtine de la orice partinire, crezand cu mare tarie in virtutile adevarului. "Dreptatea socotindu", el nu poate srie cu lauda despre Stefan Gheorghe, in dauna lui Vasile lupu, desi de la acesta din urma parintii lui petrecusera multa "urgie", iar de la cel dintai avusesera multa "mila". Chiar despre straini, atunci cand cronicarul constata cinstea, spiritul de dreptate si vitejia, vorbeste laudativ, "nefatarindu, ca nemica nu strica credinta

Referate

Referate, Comentarii, Eseuri, Caracterizari
<http://referatenoi.ro>

ase celor ce sciu letopisete ca fataria".

Intentia lui Miron Costin era- daca ar fi avut ragazul necesar- sa scrie o cronica incepand de la primul desculecat, adica de la cucerire Daciei de catre romani. Lacuna a fost implinita in sa prin dizertatia cu privire la originea romanilor, pe care o intituleaza "De neamul moldovenilor, din ce tara au iesit stramosii lor", opera cu totul remarcabila, atat din punctul de vedere al expresiei literare, cat si din acela al rigorii stiintifice, daca ne gandim la posibilitatile de informare ale istoricului de atunci. Indemul principal a fost sa nu lase neamul "cu mare ocară infundat" de "basna" lui Simion Dascalul, care, copiind cronica lui Ureche, adaugase informatia suplimentara si calomnioasa cum ca romanii s-ar trage dintr-un grup de detinuti eliberati de imparatia de la Roma si pusi la dispozitia regelui Vladislav al Ungariei, spre a asigura hotarul de rasarit impotriva invaziilor tatare. Cu umor retinut, dar mai ales cu argumente dintre cele mai convingatoare, cronicarul denunta pe acel om de "putina minte", Simion Dascalul, "fatat", la randu-i, cu "toate basnele lui" de catre Eustratie Logofatul, care nu stia macar atata lucru ca pe vremea lui Vladislav al Ungariei imperiul roman de apus disparuse de multe sute de ani.

Sub raport compozitional, lucrarea "De neamul moldovenilor..." este alcatuita din sapte capitole in care autorul prezinta geneza poporului roman, de la intaiul desculecat al lui Traian in Dacia. Pentru aceasta, Miron Costin impleteste date despre istoria romanilor cu date despre cucerirea Daciei de catre Traian, oferind argumente arheologice, lingvistice si etnografice in sprijinul tezei originii latine a poporului roman. In cap.I cronicarul face o prezentare geografica si etnografica a Italiei, tintindu-se demonstrarea originii comune a romanilor si italienilor. Cap.II prezinta formarea Imperiului Roman si intinderea lui, dovedite prin valorificarea legendelor privitoare la intemeierea Romei existente in "Eneida" lui Virgiliu. Cap.III realizeaza o infatisare a Daciei, patria stamosilor autohtoni. Cap.IV vorbeste despre cucerirea si colonizarea Daciei. In cap.V gasim argumentarea originii latine pe baze arheologice: cetati, podul lui Traian, columna lui Traian. In cap.VI se dezbate aceesi problema cu argumente filologice si etnografice. Cap.VII incearca sa completeze rastimpul intre colonizarea Daciei si intemeierea Moldovei, dar lucrarea ramane neterminata.

"De neamul moldovenilor..."este precedata de o "Predoslovie catre cetitoriu" in care autorul isi expune motivele care l-au determinat sa scrie lucrarea.

Prefata se deschide prin precizarea obiectului cartii, care este "inceputul tarilor acestora", adica nasterea poporului roman. Tot in prima fraza, referindu-se la "neamul" moldovenesc, muntenesc si la romanii din Transilvania, autorul sugereaza unitatea noastra etnica, indiferent de granitele istorice temporare.

Daca in poemul "Viata lumii" Miron Costin ne lasase sentimentul efemeritatii umane, in "De neamul moldovenilor..."timpul este privit ca statornicie, romanii ramanand in in "aceste parti de pamant" veacuri intregi.

Din aceasta perspectiva gigantica asupra timpului, cronicarul i se adreseaza nu cititorului

Referate

Referate, Comentarii, Eseuri, Caracterizari
<http://referatenoi.ro>

contemporan, ci altuia, peste sute de ani: "Puernicul Dumnezeu, cinstite, iubite cetitorule, sa-ti daruiasca dupa acste cumplite vremi anilor nostri, candva si mai slobode veacuri, intru care, pe langa alte trebi, sa aibi vreme si cu cetitul cartilor a face iscusita zabava, ca nu este alta si mai frumoasa si mai de folos in toata viata omului zabava decat cetitul cartilor".

Acestui cititor ipotetic, aflat in departele timpului, autorul ii marturiseste ca a stat multa vreme in cumpana, nainte de a incepe "osteneala aceasta"; motivul l-a constituit timpul indelungat de la sosirea lui Traian in Dacia si lipsa izvoarelor istorice, argumente in fata carora "sa sparie gandul".

Iubirea de neam l-a determinat insa a trece peste aceste greutati, pentru ca adevarul despre originea poporului nostru sa patrunda in universalitate ("sa scot lumii la vedere") si sa ramana in eternitate.

Patriotismul autorului se vadeste si aici, in dorinta ca, asemenea altor popoare mari, si romanii sa-si cunoasca etnogeneza: "Indemnandu-m-au mai multu lipsa de stiinta inceputului acestei tari (...) toate alte stiindu inceputurile sale".

In spirit umanist, autorul afirma originea latina a poporului roman si unitatea lui pe intreg teritoriul national: "ca toti un neam si o data descalicati santu".

Cu o probitate exemplara, Miron Costin ne obisnuieste cu responsabilitatea vesniciei, asumandu-si in fata posteritatii ceea ce a scris: "Eu voi da sama de ale mele cate scriu".

Aceasi probitate o manifesta autorul in recunoasterea meritelor lui Grigore Ureche care a inceput consemnarea faptelor istorice "de dragostea tarii".

Din "Predoslovie catre cetitoriu" se desprind inaltele tasaturi morale ale autorului: patriotismul, orgoliul de a face parte dintr-un neam cu origine aleasa, raspunderea in fata posteritatii, sentimentul adevarului.

Stilul lucrarii se caracterizeaza prin echilibrul intre fraza de tip latin, exprimarea populara si limba ingrijita. Expresia orala, adresarea directa, enumeratia, plasticitatea exprimarii, constituie tot atatea calitati ale stilului costinian.

Miron Costin este insa si primul nostru poet original. Poemul de meditatie filozofica "Viata lumii", anticipand de pe acum pe eminescianul "Memento mori", este o opera matura, axata pe una dintre cele mai productive idei lirice, scoasa din Ecleziast: "Desertaciunea desertaciunilor si toate sunt desertaciuni". Tema se potriveste temperamentului sciitoricesc al cronicarului si, totodata, vremurilor prin care trecea Moldova de atunci. Expresia este sobra, cumpanita, destul de departe de barocul polonez al epocii, care l-ar fi putut influenta. Desi poetul face la inceput o mica teorie a versificatiei, prima de acest gen in isoria literaturii romane, discursul liric pe seama soartei schimbatoare se desfasoara slobod de orice constrangeri. Ideea trecerii ireparabile a timpului

Referate

Referate, Comentarii, Eseuri, Caracterizari
<http://referatenoi.ro>

capata coloratura autohtona puternica. Viata omului este ca "ata", e "floare", petrecuta de "noroc": "A lumii cant cu jale cumplita viata/ Cu grija si primejdii cum iaste si ata./ Norocul la un loc nu sta, intr-un ceas schimba pasul./ Anii nu potu aduce ce aduce ceasul."

Meditatia asupra mortii se afla si in Horatiu, insa poetul roman intoarce epicureismul antic, indemnul la bucuria clipei, spre credinta crestina medievala in viata vesnica. Sentimentul "tregerii" este proiectat cosmic: "Trec zilele ca umbra, ca umbra de vara/ Cele ce trec nu mai vin, nici sa-intoarca iara.../ Ce nu petrece lumea si-n ce nu-i cadere?/ Spuma marii si nor subt cer trecatoriu./ Ce-n lume sa n-aiba nume muritoriu?.../ Si voi, Ilumini de aur, soarele si luna/ Intuneca-veti lumii, veti da jos cununa..."

Spre deosebire de ceilalti inaintasi, ION NECULCE (1672-1745) nu a avut o cultura sistematica. Faptul de a fi participat din plin la evenimentele povestite si, mai ales, un mare talent fac din Neculce primul nostru cronicar artist, in toata puterea cuvintului, inaugurand astfel proza moldoveneasca, care, mai tarziu, prin Creanga si Sadoveanu, va atinge clasicitatea.

Cronica sa, "Letopisetul Tarii Moldovvvei de la Dabija-Voda (1661) pana la a doua domnie a lui Constantin Mavrocordat" (1743) este superioara, din punct de vedere literar, cronicii lui Miron Costin. In centrul cartii se afla domnia lui Dimitrie Cantemir, care ocupa, oarecum disproportionat, daca avem in vedere scurtimea ei, cel mai mare numar de pagini. De asta data valoarea artistica a povestirii covarseste pe cea documentara, importanta si ea pentru propria-i persoana. Din capul locului suntem avertizati ca cea mai parte din cronica este lucrata fara izvoade, pentru ca se afla "in inima mea". Scriind la batranete, avand o memorie excelenta si o slobozenie a limbii ferita de complicatii carturaresti, Neculce adopta tonul omului sfatos, compatimitor pe alocuri, barfitor cand se ivateste prilejul, totdeauna insotit de gesturi care te fac sa crezi ca mai curand a dictat cuiva cele ce a avut a spune.

Impresionanta este in cronica relatarea artistica a unor evenimente istorice. Venirea lui Petru cel Mare la Iasi, banchetul de prietenie oferit de Dimitrie Cantemir cu acest prilej, masa ce a urmat apoi in tabara ruseasca, batalia cu turcii de la Stanilesti, pe Prut etc., sunt relatate cu ochiul romancierului, atent mai degraba la amanunte semnificative, fara grija neaparata a ansamblului pe care trebuie s-o aibe istoricul. Personajele istorice devin personaje literare, cu gesturi si ticuri caracteristice. Edificator este in aceasta privinta portretul lui Petru cel Mare, prins in miscare de ochiul observatorului ce trebuia sa fi fost neaparat de fata: "Iara imparatul era om mare, mai inalt decat toti oamanii, iara nu gros, rotund la fata si cam smad, oaches, si cam arunca cate o data din cap fluturand. Si nu cu marire si fala ca alti monarhi, ce umbla fiecum, prost la haine, si mai ales cu doao, trei slugi, de-i era de grija trebilor. Si umbla pe gios, fara alai, ca un om prost".

Batalia cu turcii este notata batraneste de catre fostul hatman, cu putina grija fata de tactica si strategia militara, dar cu cuvinte si comparatii la indemana obsteasca: "si au inceput a sa bate pre vrajmas, cat intunecasa lumea de nu sa vede om cu om, si sa vede numai para cum isie din pusci. Ca cum arde un stuh mare, trestie, pe niste vant mare, asa sa vede focul iesind din pusci".

Referate

Referate, Comentarii, Eseuri, Caracterizari
<http://referatenoi.ro>

Comentariul personal adresat cititorului apare des. Bineinteles, subiectivismul e cu mult mai pronuntat si povestitorul e mult mai personal atunci cand are a incondeia pe cate cineva, asa cum se intampla in portretul-caricatura facut lui Dumitrascu-Voda Cantacuzino. Acesta, zice Neculce, era "om nestatator la voroava, telpiz, amagitor, geambas de cai din Fener din Tarigrad", apoi, pe un ton de rautacioasa barfa, soptita parca la ureche, dezvaluind intimitati: "si dupa aceste, dupa toate, era batran si curvar", urmeaza amanunte: "doamna lui era la Tarigrad, iara el aicea isi luase o fat a unei rachierite, de pe Podul Vechiu, anume Archipoae; iara pe fata o chema Anita , si era tiitoarea lui Dumitracu Voda; si o purta in vedeala intru toata boierimea; si o tinea in brate de o saruta; si o purta cu salbi de galbeni si cu haine de saharand, si cu slic de sobol, si cu multe odoara impodobita...". Pentru ca, dupa aceasta, oroarea la adresa fanariotismului - reala sau simulata, lucrul nu mai are importanta din punct de vedere literar - sa izbucneasca in vaicareli si ridicari de maini la cer: "Oh! Oh! Oh! Saraca teara a Moldovei, ce norociri de stapani ca acestia ai avut... Oh! Oh! Oh! Vai de teara! Oh! Oh! Oh! Saraca teara a Moldovei si teara Munteneasca, cum va petreceti si va dezmiardati..."

In fruntea "Letopisetului..." sunt asezate "O sama de cuvinte", un sir de 42 de legende transmise de traditia orala, de continut anecdotic, ilustrand fapte ale eroilor istoriei, voievozi, boieri si tarani, de un interes niciodata epuizat, adevarata mina de inspiratie pentru scriitorii urmasi. Prezentarea lor catre cititori uimeste prin deplina intelegere a valorii fictiunii: "cine le va crede bine va face, iara cine nu le va crede, iarasii bine va face, fiecare cum ii va fi voia asa va face". De asta data, prezenta cronicarului in opera e mai putin vizibila. El se comporta, pana la un punct, ca un culegator de folclor, introducand povestirea prin cate un impersonal "zic", abtinandu-se de la orice pletora verbala, concentrand totul la maximum si realizand o sobrietate stilistica si compozitionala superioara exuberantei romantice (Bolintineanu, de pilda), care i-a preluat temele, tinzand sore un soi de realism istoric parca, desi, altcum, ne aflam in pura fictiune. Stefan cel Mare se ia la intrecere cu aprozii sai in tragerea cu arcul si ucide pe cel care a indraznit sa-l infrunte.

Tot el insa rasplateste pe legendarul Purcel, eroul de la Razboieni, sau ridica in rang pe Purice aprodul, ce-i oferiise calul in batalia de la Scheia, si pune pe lesii, prinsi in Codrul Cosminului, sa traga in jug si sa are Dumbrava Rosie. Unele povestiri sunt umoristice: logofatul Tautul, trimis la Tarigrad cu o misiune diplomatica, nu cunoaste, ca boier de prima generatie, ritualul cafelei si o soarbe ca pe o bautura oarecare, oparindu-si gatul. Altele sunt senzationale, asa cum naratiunea cu cei doi copii, un si un turc, care merg sa-si caute norocul la Tarigrad si - despartindu-se - se intalnesc mai tarziu: turcul, ajuns mare vizir, il face domn in Moldova pe Gheorghe Ghica, fostul tovaras de vagabondaj din copilarie. Senzationala, de un fabulo oriental, este si biografia spatarului Milescu, devenit Carnul, in urma ciuntirii nasului de catre Stefanita Lupu, impotriva caruia ar fi uneltit, dres in cele din urma de catre un doctor neamt prin slobozirea si coagularea succesiva a sangelui. Romantica este apoi povestea de dragoste (mic "Tristan si Isolda" valah) dintre fiica lui Radu Mihnea si o sluga oarecare . Cei doi fug in codru, voda face "navod" de oameni si-i prinde la Fantana Cerbului. Momentul este sadovenian, insa totul se termina simplu, brutal, realist: slugii i se taie capul si fata este trimisa la manastire.

Referate

Referate, Comentarii, Eseuri, Caracterizari

<http://referatenoi.ro>

Cronica insasi, raportand evenimente reale, e presarata cu numeroase anecdote, cu caracterizari si portrete, tablouri si descrieri care apartin, mai mult decat istoriei propriu-zise, literaturii. Daca nu face opera de curata fictiune, Neculce este, in orice caz, un evocator autentic al trecutului, iar cand povesteste intamplari la care el insusi a luat parte, un neintreccut memorialist. Ironia este calitatea